

לתורה ולמועדים

שרהמִשְׁקִים... וְיִשְׁכַּחְהוּ. וכך היה גם בגלות בבל. הגולים הראשונים הרגישו עצמם כגרים. "על-נְהָרוֹת בְּבָל שָׁם יִשְׁכְּנוּ גַם-בְּכִינוּ... אִיךָ נָשִׂיר אֶת-שִׂיר ד' עַל אֲדַמַּת נֶכֶר".⁴ ולבסוף נתיישבו הבנים כל כך עד שהתחילו להתבולל ונשאו נשים נכריות ואף לא רצו לעלות לארץ, רק הכח הגדול של עזרא ורובבל וסיעתם הצילם, כמפורש בכתובים.

ובימי החשמונאים נתגלה צד אחר של המטבע. "ויגר יעקב בארץ מושב אביו". בארץ ישראל, ששם אנו תושבים, שלטו היוונים והמתיוונים ולא נתנו לשמור התורה ולקיים המצוות: "לְהִשְׁכִּיחֵם תּוֹרַתְךָ וּלְהַעֲבִירֵם מִחֻקֵי רְצוֹנְךָ", ואלה שרצו לשמור התורה היו כגרים ונכרים ומעטים בארץ. זרים היו לתושבים, והתושבים היו לגרים. וכשגברו החשמונאים ונצחום, נתנו כח כפול לישראל: לבלי להיות גר במקום שצריך להיות תושב, ולבלי להיות "יִשְׁב... בְּאֶרֶץ מְגוּרֵי אָבִיו".

וזה הלקח לדורות: בגולה צריכים להרגיש כגרים, ובארץ ישראל כתושבים וקבועים. והוא שנאמר לאברהם: "כִּי-גֵר יִהְיֶה זְרַעְךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם".⁵ הרי זה כפל לא-מובן: וכי יכול להיות גר בארץ שלהם? אם "גֵר יִהְיֶה זְרַעְךָ" מובן שזה יהיה בארץ לא להם. אלא כך אמר: "כִּי-גֵר יִהְיֶה זְרַעְךָ", הם ירגישו את עצמם כגרים, כשיהיו "בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם", שאם ירגישו כתושבים בגלות לא יוכלו להיגאל. ולהיפך, בארץ שלהם, בארץ ישראל, — ירגישו כתושבים. ואף על זה נאמר: "אֲשֶׁרֵי יוֹשְׁבֵי בֵיתְךָ". אשרי מי שמרגיש עצמו כתושב ב"ביתך", בארץ ישראל בכלל, ובבתי כנסיות ובתי מדרשות בפרט.

וישב

א

"וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מְגוּרֵי אָבִיו".¹

המושגים גר ותושב במונח המוסרי הם גמישים ומתחלפים. "אֲשֶׁרֵי יוֹשְׁבֵי בֵיתְךָ".² אשרי אדם שמרגיש את עצמו לתושב קבוע בבית הכנסת ובית המדרש. יכול אדם לעשות כל צרכיו ברוב היום ברחוב ובשוק ולשעה-שעתיים לשהות בבית הכנסת לתפלה וללימוד תורה, ובכל זאת להרגיש שבכל היום הוא כגר ובבית הכנסת כתושב. משל לאדם הנוסע למרחקים לצורך פרנסתו ורוב השנה הוא נמצא בדרך ורק לזמן קצר הוא בא הביתה, ובכל זאת בדרך הוא מרגיש עצמו כגר ובבית כתושב. לא כמות הזמן קובעת ההתישבות, אלא ההכרה וההרגשה. ויש להיפך. ברחוב ובשוק האדם מרגיש את עצמו כתושב ואורח, וכשהוא בא לשעה קלה בבית הכנסת הוא שם כאורח וכזר.

העולם הזה והעולם הבא משולים לפרוודור וטרקלין. "התקן עצמך בפרוודור כדי שתיכנס לטרקלין",³ ובכן: כאן הגרות ושם ההתאזרחות והקביעות. אבל לא כולם מרגישים כך. הוא שכתוב: "כָּל-יֹשְׁבֵי תְּבֵל וְשֹׁכְנֵי אֶרֶץ פְּנִשְׂאֵי-נֶסֶד הָרִים תִּרְאוּ וְכִתְקַע שׁוֹפָר תִּשְׁמְעוּ".⁴ יש שהם "יֹשְׁבֵי תְּבֵל", מרגישים את עצמם כתושבים וקבועים, ויש שהם "שֹׁכְנֵי אֶרֶץ", מרגישים שהם שכנים וגרים. ובספרים כתוב שהפסוק מאשים את יעקב על שביקש לישב בשלוח במקום שאביו הרגיש עצמו כגר: "וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מְגוּרֵי אָבִיו". יצחק הכיר שבעולם הזה אינו אלא גר ויעקב רצה לישב כתושב (כִּלְיָ יָקָד). ומעשה אבות סימן לבנים. כשיעקב רוצה להיות תושב במקום שאביו היה גר, קופץ עליו רוגזו של יוסף (עיין רש"י). שאחיו מוכרים אותו והוא נעשה לפותר חלומות של אחרים. יוסף התחיל בחלומות גדולים ושאיפות גדולות של עצמו: השמש והירח והכוכבים משתחוים לו, וסיים בחלומות של שר המשקים, ולבסוף "וְלֹא-יָכַר וְכָר שְׂרָה־הַמִּשְׁקִים אֶת-יוֹסֵף וַיִּשְׁכַּחְהוּ".⁵ וכך היה בזמן הגלות, ובדורות האחרונים בעיקר. הבנים חלמו חלומות של אחרים ורצו לתקן העולם באידיאלים זרים, וזה בא בשביל שהתחלנו להרגיש עצמנו כתושבים במקום שאבותינו היה להם רק ארץ מגורים, והסוף, כמובן, "וְלֹא-יָכַר

4 ישעיה יח, ג.
5 בראשית מ, כג.

1 בראשית לו, א.
2 תהלים פד, ה.
3 אבות פ"ד מט"ז.

וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מְגוּרַי אָבִיו בְּאֶרֶץ כְּנָעַן:

רשי: וישב, בקש יעקב לישב בשלוח, קפץ עליו רגזו של יוסף – צדיקים מבקשים לישב בשלוח, אמר הקב"ה לא דין לצדיקים מה שמתקן להם לעולם הבא, אלא שמבקשים לישב בשלוח בעולם הזה:

כלי יקר

ומ"ש קפצה עליו רוגזו של יוסף. מהו לשון קפצה, היה לו לומר בא לידו ענינו של יוסף, ומהו לשון רוגזו, ולמה ייחס הרוגז ליוסף והקרוב אלי לומר בזה שרוגזו של יוסף היינו חטאו של יוסף, אשר בו הרגיז לאלהים במה שהביא דבתם רעה על אחיו, איך שקוראין לאחיהם עבדים, עד שהיה הדין נותן שלעבד נמכר יוסף, וא"כ אף אם לא היה יעקב מבקש לישב בשלוח מ"מ היה עונש זה ראוי לבא על יוסף, זולת שיוסף בן י"ז שנה היה ולא היה בר עונשין עדיין בב"ד שלמעלה, ולפי שנתחברו לרגזו וחטאו של יוסף גם מה שבקש יעקב לישב בשלוח, על כן מיהר ה' ועשה ליוסף בר עונשין קודם זמנו, וזהו לשון קפצה עליו, כי כל קפיצה מורה על דבר שראוי לבא על כל פנים וממהר לבא קודם זמנו, כך חפץ ה' להביא עונש על יוסף קודם זמנו כדי לבטל ישיבתו של יעקב, והא והא גרמה, כי עונש של יוסף לבד לא יספיק כי לא היה בר עונשין, וישיבתו של יעקב לבד ג"כ לא יספיק להביא בעבור זה עונש על יוסף שלא חטא. ורש"י מביא משל, למרגלית שנפלה בין החול כו' המשיל בית עשו לחול ובית יעקב אל המרגלית, על דרך שמסיק בויקרא רבה (ד ו) עשו שש נפשות היו לו והכתוב קורא אותם נפשות לשון רבים, לפי שעובדים לאלהות הרבה יעקב ע' נפשות היו לו והכתוב קורא אותם נפש לפי שעובדים לאל אחד עכ"ל ומצד שהם עובדים לאלהות הרבה ע"כ מצויה בהם תמיד המריבה ואינן בהסכמה אחת מצד רבוי הדתות, ואינן מתאחדים ומתחברים כחול זה שאינו מתחבר זה לזה, אבל ישראל מצד שעובדים לאל אחד, השלום מתווך ביניהם הרי הם כמרגליות החרוזים בחוט שדבוקים זה בזה על ידי החוט שמחברים כי כחוט השני שפתותיק (שיר ד ג) שפתי דעת ותורה המרבים שלום בעולם, כחוט זה החורז המרגליות.

Rav Yaakov Kamenetzky; Emet L'Yaakov

פרשת וישב

ל"ז, ג'. כי בן זקנים הוא לו.

פירש"י וז"ל: ואונקלוס תרגם ארי בר חכים הוא ליה כל מה שלמד משם ועבר מסר לו עכ"ל. פירוש דבריו, שהיה קשה לו הלוא אין יוסף הבן זקונים ממש אלא בנימין, ולכך פירש דהכוונה היא על חכמתו של יוסף. ובאמת בזה גופא נעוץ מה שראו אחיו כי אותו אהב אביהם מכל אחיו, דבשלמא אילו היה באמת הבן זקונים לא היו מקנאים בו כל עיקר, דכן הוא דרכו של עולם שהאב אוהב יותר את הינוקא שלו, אבל כיון שהוא לא היה הבן זקונים ואף על פי כן חבבו אביו יותר מכולם משום ש"בר חכים" הוא, מיד נתקנאו בו, וכדכתיב: ויראו אחיו כי אותו אהב אביהם מכל אחיו וישנאו אותו, ודו"ק.

אמנם מה שהוסיף רש"י "כל מה שלמד משם ועבר מסר לו", יש לדקדק מדוע דוקא את תורת שם ועבר מסר לו, והלוא יעקב למד גם אצל אברהם זקנו ויצחק אביו, וכי לא היה לו את תורת האבות למסור לו? גם צריך לבאר, וכי לא מסר יעקב לשאר בניו את תורתו שלמד?

וביארנו בזה במק"א נונדפס כחידושים לעיל ריש פרשת ויצאן דהתורה של שם ועבר היתה תורה מיוחדת, תורת הגלות, כי רק שם ועבר שחיו בדורם של רשעים גמורים ואעפ"כ הצליחו להשאר בצדקתם הם אלו שיכולים למסור ליעקב איך לחיות אצל לבן הרשע ולא ללמוד ממעשיו הרעים, ותורת האבות לא הספיקה לזה כי האבות היו זקנים ויושבים בישיבה ולא הושפעו כלל מהשפעת סביבתם, ולכן מכיון שקבלה היה בידם מפי אברהם שצריכים הם עדיין לחיות בארץ לא להם ועבדום וענו אותם, והלא צריך יעקב להכין את בניו לגלות זו, ומצינו שאמר לו הקב"ה לאברהם כברית בין הכתרים: ידע תדע כי גר יהיה זרעך, ולמה לו לדעת, אלא על כרחך הודיעו כן על מנת שידעו כי עליהם להכין את עצמם לחיי הגלות, ומכיון שיוסף היה זה שהתגלגל לסביבת הרשעים והיה צריך לעמוד לבדו נגד כל הנסיונות שעמדו לו, והוא זה שעליו נפל העול להכין את המקום לבני יעקב לירד למצרים, היה יעקב מוכרח למסור דוקא לו את התורה המיוחדת הזאת, תורת הגלות,

תורת שם ועבר¹. ואמנם האחים, שכטי י-ה, שלא ידעו את הסיבה מדוע לומד יעקב עם יוסף יותר תורה מאשר למד אתם נתקנאו בו ורדפוהו, דהרי כברית בין הכתרים נאמר גם כן שאחרי כן יצאו ברכוש גדול, והיינו קבלת התורה על הר סיני², ולכן כשראו שיעקב לומד עם יוסף חשבו שרק הוא יזכה לקבלת התורה, אבל האמת הוא דלהם הספיקה תורת האבות, ורק יוסף הוצרך לתורת שם ועבר, ועיי"ש בדברינו שנתבאר הכל היטב.

1 ל"ז:ג-ד': וְיִשְׂרָאֵל אָהַב אֶת־יוֹסֵף מִכָּל־בָּנָיו כִּי־בָּרַךְ אֹתוֹ הוּא לֹא וְעָשָׂה לוֹ כְּתוּבָת
2 פָּסִים: וַיֵּרְאוּ אָחָיו כִּי־אֵתּוֹ אָהַב אָבִיהֶם מִכָּל־אָחָיו וַיִּשְׁנְאוּ אֹתוֹ וְלֹא יָכְלוּ דַבְּרוּ
3 לְשָׁלֵם:

4 מלבי"ם

5 ...והנה יוסף נהג את מדותיו עפ"י עצת שכלו בארח טובים, שהיה נער ומשרת את אחיו
6 הפחותים במדרגה מצד ענות צדק ושפלות רוחו, ובכ"ז גבה לבו בדרכי ה' ולא נפל לבבו
7 להורות חכמה ודעת גם לאחיו הגדולים אשר ראה כי צריכים לעצתו וללמודו, וכן כאשר שמע
8 דבתם זע"ז הגיד זאת לאביו מאהבתו אותם וממדת האמת והשלום אשר מצאו קן בנפשו
9 למען יוכיחם אביהם ויעשה עצת שלום ביניהם, אבל השבטים דנו כ"ז לחובה, שמה שרועה
10 אותם ומנהיגם בעצה הוא מגאותו וזדון לבו, ומה שמשפיל א"ע לפני בני השפחות הוא
11 משפלות מדותיו ורוע תכונתו שהפחות ידבק בפחותים, ומה שמביא דבתם אל אביו הוא
12 מפני שרוצה להשפילם בעיני אביו ושהוא מוציא דבה ומשלח מדנים:...

13 ויראו אחיו. אבל אחיו דנו בזה כוונה אחרת כמו שיתבאר, וחשבו כי אתו אהב אביהם,
14 שבאמת אהבת אב לאחד מבניו בדרך געגועים אינה אהבה עצמית רק אהבה גשמיית, אבל
15 הם חשבו שאוהבו אהבה עצמיית, שעז"א כי אותו אהב, וכן באשר ראו כי אהב אותו מכלם
16 וא"א שלא ימצא גם בהם ילד שעשועים, ולכן וישנאו אותו, והוא כי עד עתה רק אחד מן
17 הבנים היה הלב והסגולה ויתר הבנים היו כקליפות, וישמעאל נדחה מפני יצחק ועשו מפני
18 יעקב, ויצחק ויעקב ירשו ברכת אברהם הבכורה והברכה וירושת הארץ והדבוק האלהי, ולבני
19 הפילגשים נתן אברהם מתנות וישלחם, ועשו בבכי ירש ברכת חרב והר שעיר ונדחה מנחלת
20 ה', ובאשר לא ידעו השבטים שעתה יתנוצץ הענין האלהי על מטה שלמה ושכל שבטי יה יהיו
21 לב וסגולה, וראו שיעקב אהב רק את יוסף, חשבו שזה מפני שחושב שהוא הלב והסגולה
22 ויתר בניו כקליפות, ובפרט שעשה לו כתנת פסים שמורה שרוצה ליחדו לעבודת ה' ולתת לו
23 מעלת הבכורה. וע"כ יציינהו בבגדי כהונה וכתנת בד קודש, ובאשר נדמה להם שהוא איש
24 גאה ואיש זדון משתרר עליהם ומוציא דבה להבאיש ריחם בעיני אביהם, בפרט מה שראו
25 בענין החלומות כי חושב למלוך עליהם, ואם ירצה הבכורה ומתנות האלהיות איך ירצה
26 במלוכה ומשרה, ועפ"ז חשבו שהוא אם יצליח להטות לב אביו לכל זה יהיה סילון ממאיר
27 לבית יעקב. לכן חשבו לכלות קוץ מכאיב מן הכרם לתועלת כללי, לא מקנאת איש מרעהו
28 רק למען לא יחלל שרי קדש ויתן לחרם יעקב וישראל לגדופים, ולא יכלו (לסבול) דברו
29 לשלום, ר"ל מה שהוא היה מדבר אליהם לשלום, כי השנאה הרגילה תתקרר עת ידבר האויב
30 דברי שלום ורצוי כמ"ש מענה רך ישיב חמה, אבל השנאה שהיא ע"י קנאה וכ"ש ע"י שחושב
31 כי הוא אורב לנפשו וכבודו ושהוא רשע למות, תגדל עוד ע"י דבורו לשלום כאלו בפה חנף
32 ישחית רעהו ובפיו שלום ידבר ובקרבו ישים ארבו:

Rav Bernard Weinberger; Shemen Hatov

ויהי בעת ההיא וירד יהודה מאת אחיו וכו' (לח:א)

פרש"י, למה נסמכה פרשה זו לכאן והפסיק בפרשתו של יוסף, ללמד

שהורידוהו אחיו מגדולתו כשראו בצרת אביהם, אמרו אתה אמרת למכרו אילו אמרת להשיבו היינו שומעים לך עכ"ל. והדברים תמוהים מאד, דהלא היו האחים מלא רוגז ואמרו ועתה לכו ונהרגו ונשליכנו באחת הבורות, וא"כ אם הי' אומר להשיבו אל אביו מסתמא היו מתנפלים על יהודה, וא"כ מה פתאום אומרים אילו אמרת היינו שומעים לך, וברור הדבר כעדות הכתוב, דראובן הצילו ממות, וע"י השפעת ראובן נתעורר יהודה ג"כ לבקש עצה שלא להמיתו (ואח"כ מצאנו כעדות חז"ל מי גרם לראובן להודות, יהודה, עיין סוטה ז:), וא"כ הציל אותם משפ"ד, ומ"מ הורידוהו מגדולתו. ולמדנו מזה, דכל העושה פשרה בשעה שצריך תקיפות ומס"נ, סופו לשמוע אותם המילים, אילו אמרת היינו שומעים לך. וכמה וכמה הורים שומעים מבניהם ובנותיהם, אתם החרבתם את חיינו, ואלמלא אמרתם לנו לעסוק בתורה ובמצות היינו שומעים, אלא דלא רציתם להטיל עול עלינו, אף דאותם הבנים כשהיו קטנים לא היו רוצים ללמוד בשום אופן, כעת הם טוענים שהיו שומעים, אלמלא אמרו בתקיפות, הכלל הוא, אם עושים פשרה עם האמת, סופם להתחרט ואחריתם ירידה. וכעין זה פירש הב"י בפרשת מקץ, כשלא רצה יעקב לשלוח את בנימין למצרים, אמר ראובן את שני בני תמית, ולא שמע אליו יעקב, אבל כשאמר יהודה אנכי אערבנו, שמע אליו, ופירש, דלראובן היו ד' בנים ועשה פשרה על ב' בנים, וכשעושים פשרה במקום שצריך מס"נ לא מצליחים.

1 לו והעלהו שם לעולה, ומצד סתירה זו היה גודל
 2 הנסיון. אמנם אברהם אבינו אמר ואני בתומי אלך,
 3 שאם הקב"ה אומר לו העלהו שם לעולה אינו נותן
 4 דעתו כלל איך יתישבו הסתירות אלא מקיים דבר
 5 ה' כמאמרו. עד"ז היה בנסיון של יוסף, כמו שאמרו
 6 חז"ל שאשת פוטיפר לשם שמים נתכונה, כי רואה
 7 היתה באסטרולוגין שלה שהיא עתידה להעמיד ממנו
 8 בן, וטעתה בכך שלא ממנה אלא מבתה. וכן יוסף
 9 ידע מזה שהכוכבים מראים שהוא עתיד להעמיד בנים
 10 ממנה, וסתירה זו הגדילה הנסיון עד למאד, שהרי
 11 היה מקום לטעות כאילו זה גם מצוה ורצון ה' שיעשה
 12 זאת. וכנגד זה נראתה לו דמות דיוקנו של אביו,
 13 שכאמור הכוונה שנראית לו מדתו של אביו, שיעקב
 14 הוא מדת אמת כמד"כ תתן אמת ליעקב, ונראתה
 15 לו מדת האמת, איך היה אביו מתנהג בספק כזה,
 16 והרי האמת היא כי רצון ה' הוא שיתגבר ויעמוד
 17 בנסיון. זהו ענין נראית לו דמות דיוקנו של אביו,
 18 כי יעקב שמדתו אמת, עי"ז נתקדשו אבריו לעשות
 19 רצון ה' במדה זו. וזה היה עיקר הנסיון של יוסף,
 20 הסתירה שהיה לו כאן שמצד אחד כוכבים ומזלות
 21 כולם מראים שאת בניו הוא עתיד להוליד ממנה,
 22 אלא שנראית לו מדתו של יעקב הנקודה של אמת
 23 המסלקת את כל הסתירות והפקפוקים. וע"ד שמואב
 24 לגבי הנסיון של אברהם שלבסוף נתברר לו שבאמת
 25 לא אמר לו הקב"ה ושחטו לעולה רק והעלהו שם
 26 לעולה, שבדברי ה' אין שום סתירות ודברך מלכנו
 27 אמת.

28 עוד נכלל בענין שנראתה לו מדתו של אביו,
 29 שקאי על מדתו של יעקב מדת הקדושה, כמד"ד
 30 קדושו קדוש יעקב. כמו שבארנו במק"א למה נאמר
 31 דוקא קדוש יעקב ולא קדוש אברהם או קדוש יצחק,
 כי ענין הקדושה היא במיוחד מדתו של יעקב,
 כדאיתא בחז"ל שכל פ"ד שנה וכו', וכמו שנא'
 ביעקב וידו אוחת בעקב עשו, עקב עשו היינו מדור
 התאוות, וידו אוחת בעקב עשו פי' שהוא שולט
 על מדור התאוות של עשו, שמאו שנולד כבר היה
 בדרגה כזו של קדושה. ובתורה"ק עצמה נאמרה
 הקדושה של יעקב בזה שהתורה מספרת את כל
 קורותיו ועניניו, שהרי בתורה אין שום יתור והכל

דמיונות וטעויות, וע"י שנראית לו דמות דיוקנו
 של אביו נתברר לו בכירור גמור שאין זה אלא
 עצת היצר. נמצא שמאמרי חז"ל לא פליגי אהרדי,
 שבמה שנוגע לנסיון של יוסף עצמו כו"ע מודו
 שהתגבר ע"ז בכחותיו ע"י שהתנער מכל הטבעיות
 ועניני עוה"ז, ונהיה עי"ז לצדיק יסוד עולם, ומכח
 זה הים ראה ארונו ויגוס. ורק על החלק השני, אם
 זה במה שנוגע לכלל ישראל, ואם זה מה שנתעוררו
 לו ספקות אולי זה בגדר מצוה, לזה היה זקוק לנראית
 לו דמות דיוקנו של אביו. ועפ"ז מיושב נמי שהרי
 מקובל כי בשעת נסיון נוטלים מן האדם את הסייעתא
 דשמיא, ולמה ליוסף היתה הס"ד שנראית לו דמות
 דיוקנו של אביו. אלא שכאמור, בעצם הנסיון באמת
 לא היתה לו סייעתא דשמיא ונתגבר עליו בכחות
 עצמו, ורק לאחר שעמד בנסיון ונהיה צדיק יסוד
 עולם אז היה שייך החלק השני של הנסיון, שע"ז
 היה לו כבר סייעתא דשמיא, שנראית לו דמות
 דיוקנו של אביו להציל את כלל ישראל.

ג.

דרך אחרת אפשר לומר בכוונת נראית לו דמות
 דיוקנו של אביו ע"ד העבודה, דאין הכוונה כפשוטו
 שיעקב בא להצילו ברגע האחרון שיוכל לעמוד
 בנסיון, וכמו שהקשינו על זה מכל מאמרי חז"ל
 שעולה מהם גודל זכותו וקדושתו של יוסף בעמידתו
 הוא בנסיון, אלא הכוונה שנראית לו מדתו של אביו,
 היינו שחשב בעת הנסיון מה היה אבא עושה במצב
 שכזה, ועי"ז עמד בנסיון הגדול. וביאור הענין, ע"ד
 שמצינו באברהם אבינו שאחז"ל עשרה נסיונות
 נתנסה אברהם אבינו ועמד בכלם, ונסיון העקדה
 היה הקשה מכולם. וגם שם מקשים מה היה גודל
 הנסיון בזה, הלא כל יהודי אילו הקב"ה בעצמו היה
 מצוה אותו קח נא את בנך את יחידך היה מוכן
 לקיים ציווי ה', ומה הרבותא של אברהם אבינו
 שעמד בנסיון. אכן עיקר הנסיון של אברהם אבינו
 היה מחמת הסתירה שניצבה בפניו, שמצד אחד אמר
 לו הקב"ה כי ביצחק יקרא לך זרע ועתה הוא אומר

1 וחטאתי לאלקים וגו', ולשם מה נאמר וימאן. ומבאר
2 המדרש שהתורה רמזה בתיבת וימאן שיוסף נשא
3 קל וחומר ממצות יבום שנאמר בה מאן יבמי, שאפילו
4 בדבר מצוה ממאנין וכ"ש כאן יש למאן. והיינו שאם
5 במצות יבום שהתורה צותה להקים זרע לאחיו, נאמר
6 מאן יבמי שיכול למאן ולקיים מצות חליצה, וכמו
7 שאחז"ל (בכורות יג.) דאף שמה"ת מצות יבום
8 קודמת, עכשיו שאין מתכוונין לשם מצוה אמרו
9 מצות חליצה קודמת למצות יבום. הרי שאף במקום
10 מצוה נתנה התורה כח למאן כשאין כוונתו לש"ש,
11 מכח זה למד גם יוסף שיכול להיות וימאן.

12 ואיתא בזכרון קדוש בשם אביו מרן אדמו"ר
13 בב"א זי"ע, שעל ג' תיבות בתורה יש טעם שלשלת:
14 ויתמהמה, וימאן, וישחט, לרמוז שכאשר היצה"ר בא
15 אל האדם בפיתויו, בתחלה צריך להיות ויתמהמה,
16 ואח"כ וימאן, ואח"כ וישחט ע"ד מאה"כ ושחט אותו
17 על ירך המזבח צפונה לפני ה'. ומוסיף ע"ז מרן
18 מוהרשד"י זי"ע שיש עוד טעם שלשלת בתורה על
19 תיבת ויאמר האמורה בתפלת אליעזר, ויאמר ה' אלקי
20 אדוני אברהם וגו', שע"י שמקיים ויתמהמה וימאן
21 וישחט זוכה ל"ויאמר", שיפתח פיו ולבו לאמר לפני
22 ית'. וי"ל עוד ע"פ מש"כ בעבודת ישראל בשם
23 המגיד הגדול ממוריץ זי"ע על מד"א בגמ' (שבת
24 לא.) שהשיב הלל לגר כל מה דסני עלך לחברך
25 לא תעביד, פי' כל מה דסני עלך לחברך היינו
26 להתחברותך, כל דבר שמפריע ומזיק להתחברות
27 שלך אל הקב"ה לא תעביד. שבזה נתן לו כלל לכל
28 התורה, לכל מצוות עשה ולכל מצוות לא תעשה,
29 שמה דסני עלך לחברך לא תעביד. וזה היה אצל
30 יוסף שעיקר הנסיון שלו במדת קדושתו קדוש יעקב
31 היה בענין מאי דסני עלך לחברך, שוהו ענין
השלשלת דוימאן שמורה על הקשר להשי"ת, שראה
כי דבר זה יפריע לו מלהיות קשור להשי"ת, ע"כ
וימאן למרות הסתירה שהיתה לו בזה. ובכח כל זאת
עמד בנסיון הגדול, שכמשמעות דברי חז"ל חייך
שאני מנסה אותך יותר מהם, היינו שזה היה נסיון
יותר גדול מכל הנסיונות של האבות.

בא ללמד, ובפרשיות אלו התורה מאריכה לכתוב
את כל פרטי קורותיו של יעקב ואת כל הסדר איך
שהוליד את השבטים הקדושים, והיינו מפני שכל
הענינים שדומים לכאן' כענינים פשוטים נתקדשו
אצל יעקב אבינו כקרבן כעולה וכמזבח. והוא ע"ד
שמבאר במסלת ישרים (פכ"ו) שיש דרגת טהרה
שהיא רק פרישות מן הטומאה, ויש דרגת קדושה,
שנהיה קדוש בכל עניניו כמזבח וכקרבן. וזו היתה
דרגת יעקב המדרגה של קדושה. וזש"נ קדושתו
קדוש יעקב, כי בקדושה יעקב הוא מעל הכל, שהיה
במדרגה הגבוהה ביותר של קדושה. וזהו פי' נראתה
לו דמות דיוקנו של אביו, שכאשר ראה את הקדושה
של יעקב, ואיך אביו שקידש את אבריו בקדושה
יתירה היה מתנהג בכגון דא, לא היה לו עוד שאלות
וספיקות, שכל העולם אינו כלום כנגד מדת
הקדושה, שהיא העיקר והיא הכל. וכמאמר מרן
הס"ק מלכוביץ זי"ע, ה' בציון גדול ורם הוא על
כל העמים, ציון בגימ' יוס"ף, ה' גדול במדה של
יוסף מדת יסוד, ורם הוא על כל העמים, מדה זו
גבוהה יותר מכל המדות ומכל המעלות. ועפ"ז פירש
מרן בב"א זי"ע הפ' רבות בנות עשו חיל ואת עלית
על כולנה שקר החן והבל היופי אשה. רבות בנות
עשו חיל, ע"י כל המדות יכולים להגיע אל השי"ת,
אך ואת עלית על כולנה, מדה זו של שקר החן
והבל היופי היא הגבוהה ביותר וגדולה מכל המדות.
ועל זאת המדה של קדושתו קדוש יעקב נאמר אלה
תולדות יעקב יוסף, התולדות של מדת יעקב מדת
הקדושה הוא יוסף, ולכן נתנסה יוסף במדה זו. ונכלל
באמרו אלה תולדות יעקב, המרמו על הבחי' היותר
נמוכה מב' השמות יעקב וישראל כידוע, שבכל
המדרגות שאדם אוהו, ואף בדרגה היותר נמוכה בחי'
יעקב, גם אז אלה תולדות יעקב יוסף, העיקר היא
הקדושה ומדת יוסף שהיא יסוד.

ובמדרש (ב"ר פוה) עה"פ וימאן ויאמר אל
אשת אדוני וגו', דורש תיבת וימאן שהיא לכאן'
מיותרת, שכן להלן נאמר כל מה שהסביר לה שאינו
יכול לעשות זאת, ואיך אעשה הרעה הגדולה הזאת